

Ankara İli Sığınma Evine Başvuran Kadınların Problem Çözme Becerilerini Değerlendirmeleri, Akılcı Olmayan Düşünceleri, Kızgınlık, Umut ve Özsaygı Düzeylerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme*

Filiz Bilge**, Aytaç Arslan***, Şenyıl Doğan****

ÖZET

Araştırmada, gördükleri aile içi şiddet nedeniyle Ankara ili sığınma evine 1999 yılı Ocak-Temmuz ayları arasında başvuran 33 kadın ile yaşları, medeni durumları, öğrenim düzeyleri, iş durumları açısından benzer 33 kadının problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, akılcı olmayan düşünceleri, sürekli kızgınlık ve kızgınlık ifadeleri, umutları ve özsaygıları bağımsız gruplar için kullanılan t testi aracılığıyla karşılaştırılmıştır. Şiddete uğrayan kadınların sürekli ve dışa-yönelik kızgınlıklarının diğer grubun kızgınlıklarına göre anlamlı düzeyde düşük olduğu, diğer değişkenler açısından ise gruplar arasında fark olmadığı saptanmıştır. Bulgular literatür ışığında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Sığınma evi, aile içi şiddet, problem çözme becerisi algısı, akılcı olmayan düşünceler, sürekli, içe ve dışa-yönelik kızgınlık, kızgınlığın kontrolü, umut, özsaygı.

SUMMARY: *The Comparative Research Concerning the Level of Problem-Solving Skill Irrational Thoughts, Anger, Hope and Self-Esteem of the Women Who Applied to the Shelter-House in Ankara*

In the research 33 women who applied to the shelter house in Ankara with the reason of family violence from January 1999 to July 1999, are compared with the 33 women who are similar according to the age, marital status, educational level and occupational status, in the point of problem-solving skill perception, irrational

thoughts, trait anger and anger expression, hope and self-esteem by the means of the t test which is used for independent groups. Women who are exposed to the violence, trait anger and anger-out are lower than the other groups' and the point of other variables there is no difference between the groups. The findings of the research were discussed under the light of literature, and some suggestions were made.

KEY WORDS: *Shelter house (for battered women), family violence, problem-solving skill perception, irrational thoughts, trait anger, anger-in, anger-out, anger-control, hope, self-esteem.*

GİRİŞ

Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal değişimlerin hızlı bir şekilde yaşandığı günümüzde aile hâlâ toplumların temel birimi olarak işlevini sürdürmektedir. Aile içi ilişkilerde gerek bu hızlı değişim gerekse kadın ve erkeğin kendine özgü farklılıkları, rolleri ve sorumluluklarından kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Bunlar arasında yer alan aile içi şiddet çeşitli psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutları olan özgün bir sorun olup özellikle ülkemizde son zamanlarda üzerinde çalışmaların yoğunlaştığı önemli bir konu haline gelmiştir.

Sözel ya da fiziksel, dolaylı ya da doğrudan çeşitli şekillerde ortaya çıkabilen saldırganlık kavramı ile şiddet çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılsa da, şiddet fiziksel öğeleri ağır basan ve zarar verme oranı çok yüksek olan bir saldırganlık boyutudur (Korkut 1995). Şiddet, kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda, özellikle bireyler açısından ele alındığında, fiziksel, cinsel

*1-3 Eylül 1999 tarihleri arasında Trabzon'da yapılan VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd.Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

***Dr., Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı.

****Kadın Dayanışma Vakfı, Danışma Merkezi Psikolojik Danışmanı.

Not: Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri Nisa G. Acar, Tuğba Sarı, Yıldızay Bek, Yaprak Tok ve Bahar Türker'in katkıları ile gerçekleştirilmiştir.

ve psikolojik zarar vermeyi içeren güçlü, kontrolsüz, bireysel ya da toplumsal davranış biçimi olarak tanımlanabilmektedir (Niemi 1974, Steinmetz 1986 : Akt., Kalaycıoğlu ve Tiliç 1995 ; Arıkan 1987). Aile içi şiddet de bir aile bireyinin diğerine bilerek ya da bilmeyerek acı vermesidir. Acı verme kişiyi tedirgin etmek, yapmak istemediği şeyleri yaptırmak ya da yapmak istediği şeyleri engellemek, bedenine zarar vermek şeklindedir (Kadın Dayanışma Vakfı 1995). Bundan ilk nasibini alan bir başka deyişle mağdur olan taraf da güçsüzlükleri ve yaşadıkları çaresizlikleri dolayısıyla çocuklar ve kadın olmaktadır. Sonuç olarak aile içi şiddet temelde bir kadın problemi olarak yaşanmaktadır.

Walker (1986) eşlerarası şiddeti açıklayan kuramları feminist-politik, sosyo-kültürel ve psikolojik yaklaşımlar olarak sınıflandırmaktadır (Akt., Yıldırım 1998). Feminist-politik bakış açısı, kadın ve erkek arasındaki güç dengesizliğinin toplumda kadına yönelik şiddetin sürekliliğine yol açtığı, erkeklerin kadınların hayatını kontrol etme hakkı ve ayrıcalığını her zaman ellerinde bulundurdıkları ve kadınların da yanlış giden şeylerin sorumluluğunu üstlendikleri şeklindedir. Aile içi şiddeti bir toplumsal sistem problemi olarak gören sosyo-kültürel yaklaşımda çocuk yetiştirme sürecinde yaşanan farklılıklar, modelden öğrenme ve şiddetin aile içinde hoşgörülmesinin altı çizilmekte (Gelles 1982 ; Glaser 1985: Akt., Yıldırım 1998) dolayısıyla bu yönüyle psikolojik yaklaşımlar içinde yer alan sosyal öğrenme ile benzerlik taşımaktadır. Psikolojik yaklaşımlar ise kadınlardaki mazoist eğilimlerin kendilerinin istismarını kısıktığı üzerinde duran psikanalistlerden, şiddeti erkeği merkeze alarak inceleyen Freud'a, şiddete uğrayan kadının bu olayların nedenlerini genellikle dışsal güçlerle açıklama eğiliminde olduğunu getiren sosyal psikolojiden kadını şiddete başvuranla birlikte ele alarak çatışmanın azaltılmasını savunan bilişsel çelişki kuramına uzanan geniş bir yelpaze oluşturmaktadır (Mitchel 1984). Gelles (1980) ve Goldstein (1983: Akt., Demiröz 1996)'ın yaptığı bir başka sınıflama da diğeri ile benzer şekilde psikiyatrik ya da bireysel, sosyo-kültürel ve sosyal psikolojik yaklaşımlardır.

Kadınların aile içinde şiddete uğraması olayını, kadın merkezli ve aile merkezli olmak üzere ele alan iki

farklı yaklaşımdan da söz etmek gerekir (Davis ve Hagen 1992). İlkine göre kadının şiddete uğramasında ataerkil sosyal sistemler önemli rol oynamakta ve kadınlarla çocukların yasal ve ekonomik açıdan erkeğe bağımlılığı söz konusu olmaktadır. Aile merkezli yaklaşım ise çocuk istismarı gibi kadın istismarının da işlevlerini yerine getiremeyen ailelerde meydana geldiğini ve hatalı öğrenmeler sonucunda kişilerin şiddet dışında bir yolla çatışma çözümünü bilmedikleri için birbirlerine bu şekilde davrandıklarını ileri sürmektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi çeşitli bakış açılarıyla ortaya konan aile içi şiddet evrensel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Gottman ve arkadaşları ABD' de cinayet işleyenlerin yaklaşık % 13 'ünü karılarını öldüren kocaların oluşturduğunu ve her yıl en az 1.6 milyon kadının kocaları tarafından dövüldüklerini, McLaughlin, Leonard ve Senchak da evlilik öncesi şiddete uğrama oranının yaklaşık % 36 olduğunu ileri sürmektedir (Akt., Gladding 1998). Tayland'da kadınların % 50'si, Ekvator'da % 80'i fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (Akt., Günay, Sözen, Yavuz ve Ramadanoğlu 1996). Larrain 1994'de yaşları 22 ile 55 arasında değişen farklı ekonomik düzeylerden 1000 Şili'li kadınla yaptığı çalışmada, her dört kadından birinin eşleri tarafından dövüldüğünü, üç kadından birinin de yaşadığı psikolojik ya da duygusal şiddete katlandığını rapor etmektedir (Akt., McWhirter 1999). Ellsberg (1999) 15-49 yaşlar arasında bulunan 488 Nikaragua'lı kadın üzerinde yaptığı araştırmada evli kadınların % 52'sinin, Tokeikyoku 1991'de yaptığı çalışmada 796 Japon kadının % 59'unun fiziksel şiddete uğradığını saptamışlardır (Akt., Kozu 1999). Rusya'da ise her yıl ortalama 14.000 kadının eşleri tarafından öldürüldüğü açıklanmıştır (İnsan Hakları Raporu 1997: Akt., Horne 1999).

Johnson (1995) geniş örneklemelerde yapılan taramalardan ve şiddete uğrayan kadınların barındıkları sığınma evlerinden elde edilen verilere göre, bazı ailelerin ya erkek ya da kadının işsizliğinden bir başka deyişle toplumsal şiddetten, diğer ailelerin ise sistematik bir şekilde yürütülen erkek şiddetine uğramaktan dolayı acı çektiklerini ileri sürmektedir. O'Keefe (1994) kadın sığınma evlerinde yaşayan 185 çocuk üzerinde çalışarak

aile içindeki şiddet ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi araştırmış ve çocukların anne ve babaları arasındaki şiddete tanıklık etmekten ve özellikle de annelerinin uyguladığı katı cezalandırıcı disiplinden etkilendiklerini saptamıştır. Bu araştırmayı da ilgilendiren bir başka bulgu ise, aile içi şiddetten kızların erkeklere göre daha fazla etkilendikleridir. Bu sonuçlar, daha önce yapılan çalışmaların bulgularını desteklemiştir (Forsstrom-Cohen ve Rosenbaum 1985 ; Wolfe, Jaffe, Wilson ve Zak 1985 ; Wilson, Cameron, Jaffe ve Wolfe 1989).

Örnek olarak verilen ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de yapılan çalışmalarda da eşleri tarafından fiziksel şiddete uğrayan kadınların oranının % 18 ile % 97 arasında değiştiği görülmektedir (PIAR 1988, 1990, 1992 , Esmer 1991: Akt., T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1998 ; Yüksel 1993 T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1994, 1997 ; Arı ve ark., 1995 ; İçli, Oğün ve Özcan 1995 ; Kadın Dayanışma Vakfı 1995 ; İlkaracan 1996). Kalaycıoğlu ve Tiliç (1995) ile Günay, Sözen, Yavuz ve Ramadanoğlu(1996)'nun yaptıkları araştırmalar dışındaki çalışmalarda öğrenim durumu, gelir düzeyi ve bir işte çalışma açısından anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bulgular, eğitim düzeyi düşük olanların yüksek olanlara, çalışmayanların çalışanlara, gelir düzeyi düşük olanların yüksek olanlara oranla daha fazla şiddete uğradıkları yönündedir (T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1994, 1997 ; Arı ve ark., 1995 ; İçli, Oğün ve Özcan 1995 ; Yıldırım 1996 ; Demiröz 1996).

Bunun yanı sıra gerek çocuk istismarı gerekse ana-baba tutumları konusunda yapılan bir çok çalışmada erken çocukluk, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde yaşanan şiddetin sonuçlarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bunlara örnek vermek gerekirse, Bilal (1984) ana-babalarını demokratik olarak algılayan lise öğrencilerinin uyum düzeylerinin otoriter olarak algılayanlarınkine göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Öztürk (1990)'ün üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada ana-babalarını demokratik olarak algılayanların kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerinin diğerlerine göre daha düşük olduğu bulunmuştur. T.C.B. Aile Araştırma Kurumu'nun 1998'de yapmış

olduğu araştırmada ise anne-babaları tarafından dövüldüğünü söyleyen çocukların şiddet düzeylerinin diğer grubunkine göre daha yüksek olduğu saptanmış ve çocukların anneleri tarafından daha çok dövülmesine rağmen baba dayacağı yiyenlerin şiddet düzeylerinin daha yüksek olduğu bunun da ataerkillik değerleriyle ilgili olarak açıklanabileceği belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi son derece önemli sonuçlar doğurabilen aile içi şiddete müdahale edilebilmesi için dünyada 1970'li yıllarda başlayan kurumsal düzenlemeler, ülkemizde her ne kadar 1980'lerde feminist hareket ile kıpırdanmaya başlasa da, ancak 1990 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Şiddete uğrayan kadınlara ve dolayısıyla çocuklarına, gereksinim duyabilecekleri her türlü destek ve yardımın sağlanması için çeşitli illerde gerek vakıf bünyesinde gerekse yerel yönetimlere bağlı kadın danışma merkezleri ve sığınma evleri açılmıştır. Ancak siyasi ve ekonomik nedenlerle büyük çoğunluğu kapanmış olup bugün halen İstanbul'daki Mor Çatı Vakfı ile Ankara'daki Kadın Dayanışma Vakfı'na bağlı merkezler ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı birkaç misafirhane hizmet verebilmektedir.

Bu merkezlere başvuran kadınlar üzerinde yapılmış ve ulaşılabilen az sayıdaki araştırmadan biri, çeşitli illerde bulunan kadın misafirhaneleri ile sığınma evinde kalan 112 kadınla gerçekleştirilen çalışmadır (Yıldırım 1998). Araştırma sonuçları ev kadını olup çalışmayan, eğitim düzeyi düşük ve çok çocuklu kadınların diğerlerine oranla daha ağır şiddete uğradıklarını, şiddete uğrayan kadınların çoğunluğunun annesinin de şiddet gördüğünü, bunun yanı sıra kadının daha çocukken şiddetle tanıştığını, yarıya yakınının orta diğer yarısının klinik düzeyde depresyon yaşadığını, çocuklu kadınların çoğunluğunun eşleriyle birlikte çocuklarına şiddet uyguladıklarını ve kadınların şiddete son vermek için intiharı bir çıkış yolu olarak denediklerini göstermiştir. Bu bulgular, İstanbul'da bulunan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Danışma ve Dayanışma Merkezi' ne son üç yılda başvuran 550 kadın üzerinde yapılan çalışma sonuçlarını (T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1995) desteklemiştir.

Bu çalışmanın diğer bir boyutu olan ve Ankara ili sığınma evine 1999 yılı Ocak-Temmuz ayları içinde başvuran 35 kadın üzerinde yapılan araştırmada ise kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri ile umut ve özsaygıları, kızgınlıklarını kontrolleri ile sürekli ve dışa-yönelik kızgınlıkları, umut ve özsaygıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu, özsaygı yükseldikçe problem çözme becerisinin daha olumlu değerlendirildiği, problem çözme becerisi olumlu algılandıkça umudun arttığı, sürekli ve dışa-yönelik kızgınlık yükseldikçe kızgınlık kontrolünün azaldığı saptanmıştır. (Bilge, Arslan ve Doğan 1999).

Yukarıda da değinildiği gibi gerek kadınların yaşadığı toplumsal, kültürel ve ekonomik baskılar gerekse zaten az sayıda olup kısıtlı olanaklarla hizmet vermeye çalışan bu kurumların yeterince tanınmaması nedeniyle, kadınların büyük çoğunluğu suskun kalmakta, karmaşık duygu dünyalarına ve çatışmalarına rağmen harekete geçip etkin çözüm yolları aramamaktadır. Bundan hareketle araştırmada sığınma evine başvuran kadınlar ile yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi ve iş durumu açısından benzer özellikler taşıyan karşılaştırma grubu arasında problem çözme becerisi algısı, akılcı olmayan düşünceler, kızgınlık ve kızgınlığın ifade biçimi, umut ve özsaygı açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırma grubunu, gördükleri aile içi şiddet nedeniyle Ankara'da bulunan Kadın Danışma Merkezi'ne başvuran 33 bayan ve yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi ve iş durumu açısından benzer özellikleri olan 33 bayan oluşturmuştur. Sığınma evine başvuran kadınların 25'i (% 75.76) evli, 4'ü (% 12.12) boşanmış, 4'ü (% 12.12) ise bekardır. Grubun yaş ortalaması 31.24, yaş ranjı 19-50 arasındadır. Öğrenim durumları açısından ele alındıklarında ise 3'ü (% 9.09) okuryazar, 14'ü (% 42.42) ilkökul, 5'i ortaokul (% 15.15), 9'u (% 27.27) lise, 2'si (% 6.06) üniversite mezunudur. Kuruma başvurdukları sırada sürekli bir işi olanların sayısı 5 (% 15.15), geçici işlerde çalışanların sayısı 5 (% 15.15),

emekli sayısı 1 (% 3.03), çalışmayanların sayısı ise 22'dir (% 66.67). 33 kişiden 19'unun (% 57.56) sosyal güvencesi yokken diğer 14 bayanın 6'sının kendi adına, 4'ünün kocasından, 4'ünün ebeveyninden dolayı sosyal güvencesi bulunmaktadır.

Karşılaştırma grubunun oluşturulabilmesi için ilk olarak daha önceki yıllarda sığınma evine başvuranların özellikleri (genelde evli, çalışmayan, öğrenim düzeyi düşük gibi) dikkate alınmıştır. İkinci aşamada, araştırma ekibinde yer alanlar, işyerlerinde ve oturdukları yerlerdeki kişisel ilişkilerinden yola çıkıp daha sonra da envanterlerin uygulandığı kişilerden bilgi alarak (kartopu örnekleme) toplam 67 kadınla görüşmüşlerdir. Sonra bunların içinden sığınma evine başvuranların özelliklerine benzer özellikler taşıyan 33 kişi karşılaştırma grubuna alınmıştır. Bu grubun yaş ortalaması 31.15, yaş ranjı 18-50 arasındadır. Böylece toplam 66 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

1. Problem Çözme Envanteri (PÇE)

Araştırmada kadınların problem çözme becerilerini nasıl algıladıklarını öğrenmek amacıyla Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen Problem Çözme Envanteri (Problem Solving Inventory) kullanılmıştır (Akt., Taylan 1990). PÇE 35 maddeden oluşan 6'lı likert tipi bir ölçektir. Maddelerinin bir kısmı olumlu, diğer kısmı ise olumsuz ifade edilmiş olan envanter Problem Çözme Güveni, Yaklaşma-Kaçınma ve Kişisel Kontrol alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Puanlama yapılırken üç madde çıkarılmakta ve toplam 32 madde değerlendirilmeye alınmaktadır. Ölçek toplam puan olarak kullanılabilir. Bu araştırmada da toplam puan değerlendirmeye alınmıştır. Envanterden alınabilecek en yüksek puan 192, en düşük puan ise 32'dir. Ölçekten alınan yüksek puan problem çözme becerisinin düşük, düşük puan ise problem çözme becerisinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Envanterin ilk çeviri çalışmaları Akkoyun ve Öztan (1988 Akt., Taylan 1990); uyarılma, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ise Taylan (1990) tarafından

yapılmıştır. Envanterin çeviri çalışmalarında 14 kişi ile yapılan İngilizce ve Türkçe uygulamalarından elde edilen korelasyon katsayıları .64 ile .86 arasında bulunmuştur. Testin tekrarı ile yapılan güvenilirlik çalışmasında bulunan korelasyon katsayısı .66'dır. Savaşır ve Şahin (1997)'in üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .88, yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .81 olarak bulunmuştur. Kendini Kabul Envanteri ve Sürekli Kaygı Envanteri ile yapılan ölçüt geçerliği çalışmasında bireylerin problem çözme becerisi arttıkça kendini kabul düzeylerinin yükseldiği, sürekli kaygılarının ise düştüğü bulunmuştur (Taylan 1990). Çam (1995) tarafından yapılan çalışmalarda madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmış ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Alfa değeri .80, testi yarılama tekniği ile bulunan iç tutarlık katsayısı ise .76'dır. Bütün bu çalışmalardan çıkan ortak sonuç toplam puanın değerlendirilmesi yönündedir.

Araştırmacıların 187 bayan ve 57 erkek olmak üzere toplam 244 kişi (yaş ortalaması 33.55, yaş ranjı 18-55) üzerinde yaptıkları faktör analizinde (temel bileşenler ve varimax rotasyonu) ölçeğe ilişkin dokuz faktör saptanmış olup çalışmalar sürmektedir. Aynı çalışmada kadınlar ($\bar{x}=85.76$, $ss=21.29$) ve erkekler ($\bar{x}=77.63$, $ss=16.18$), ölçek bütününden aldıkları puanlar açısından t testi ile karşılaştırıldığında t değeri 3.07 bulunmuş olup bu değer .003 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre erkekler problem çözme becerilerini, kadınlara göre daha yeterli bulmaktadırlar.

2. Akılcı Olmayan Düşünceler Ölçeği (AODÖ)

Bu çalışmada kadınların akılcı olmayan düşünce düzeylerini saptamak için Türküm (1997) tarafından geliştirilip geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan AODÖ kullanılmıştır. Araç 28 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçek olmakla birlikte Türküm (1999) daha sonra yaptığı revizyon çalışmasında Bilişsel Çarpıtma Ölçeği-R adını verdiği ölçeğin 15 maddeye indirildiğini rapor etmiştir. Araştırmada önce ölçeğin ilk hali ile uygulama yapılmış, ancak değerlendirme aşaması sırasında sonuçlanan revizyon çalışmasından yararlanılarak ölçeğin son hali ile değerlendirme yapılmıştır.

Envanter "onaylanma, kişilerarası ilişkiler, ben" alt ölçeklerine ait maddelerden oluşmaktadır ve maddeler çarpıtma içeren olumlu ifadelerdir. Ölçeğin toplam 15 maddesi için bulunan iç tutarlılık katsayısı cronbach alfa = .75'dir. Testin tekrarı ile yapılan güvenilirlik çalışmasında araç 10 hafta ara ile 81 üniversite öğrencisine uygulanmış ve korelasyon katsayısı .81 ($p<.0001$) olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15'tir. Puanın yükselmesi bilişsel çarpıtmanın yoğunluğuna işaret etmektedir.

Araştırmacıların 187 bayan ve 57 erkek olmak üzere toplam 244 kişi (yaş ortalaması 33.55, yaş ranjı 18-55) üzerinde yaptıkları faktör analizinde (temel bileşenler ve varimax rotasyonu) ölçeğe ilişkin altı faktör saptanmış olup çalışmalar sürmektedir. Aynı çalışmada kadınlar ($\bar{x}=58.97$, $ss=7.36$) ve erkekler ($\bar{x}=56.93$, $ss=5.35$), ölçek bütününden aldıkları puanlar açısından t testi ile karşılaştırıldığında t değeri 2.30 bulunmuş olup bu değer .023 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre erkekler bilişsel çarpıtmaları, kadınlara göre daha az kullanmaktadırlar.

3. Sürekli Kızgınlık ve İfadesi Ölçeği (SKİÖ)

Araştırma grubunun kızgınlık düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılan SKİÖ'nün orijinali Spielberger, Jacobs, Russell ve Crane (1983) tarafından Durumluk-Sürekli Kızgınlık Ölçeği olarak geliştirilmiş, daha sonra bu araç Kızgınlık İfadesi Ölçeği ile birleştirilerek Durumluk-Sürekli Kızgınlık İfadesi Ölçeği adını almıştır (Spielberger 1988). Ölçeğin orijinali 44 maddeden oluşmakta olup ergenler ve yetişkinlere uygulanabilmektedir.

SKİÖ'nün Sürekli Kızgınlık ve Kızgınlık İfadesi alt skalalarının Türkçe'ye çevirisi, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Toplam 34 maddeden oluşan likert tipi (dörtlü) ölçeğin sürekli kızgınlık (10 madde), kızgınlığın ifadesi adı altında iç-yönelik kızgınlık (sekiz madde), dış-yönelik kızgınlık (sekiz madde) ve kızgınlığın kontrolü (sekiz madde) boyutları bulunmaktadır.

Ölçeğin sürekli kızgınlık boyutunun üniversite öğrencilerine ilişkin cronbach alfa değerleri .67 ile .82

arasında değişmektedir (Özer 1994). Bilge (1996) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan testin tekrarı çalışmasında elde edilen korelasyon katsayıları sürekli kızgınlık için .83, içe-yönelik kızgınlık için .71, dışa-yönelik kızgınlık için .80 ve kızgınlığın kontrolü için .82'dir. Benzer ölçekler geçerliği çalışmasında Özer (1994) Sürekli Kızgınlık Ölçeği puanları ile Öfke Envanteri puanları arasındaki korelasyonların .41 ile .59 arasında olduğunu rapor etmiştir. Kızgınlık ile hipertansiyon ilişkisi (Özer 1994), nevroitik ve psikotik tanı alan kişilerin kızgınlıkları (Bilge 1996), uyum düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin kızgınlıkları (Bilge ve Sayın 1994), A tipi davranış örüntüsü ile kızgınlık ve kaygı ilişkisi (Bilge 1995) üzerinde yapılan çalışmalarda anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Karagüven (1998) de üniversite öğrencileri (n=32), öğretim elemanları (n=20) ve tekstil çalışanları (248 Türk, 41 İngiliz) üzerinde ölçeğin iç tutarlık, kavram ve yapı geçerliğine ilişkin çalışmalar yapmıştır. Bütün bu çalışmalardan çıkan ortak sonuç ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğudur.

4. Umut Ölçeği (UÖ)

Araştırma grubunun umut düzeyleri, Snyder ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Akman ve Korkut'un (1993) Türkçe'ye çevirip güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarını yaptığı Umut Ölçeği ile ölçülmüştür. Likert tipi (dörtlü) olan ve toplam 12 maddeden oluşan ölçek, dört maddenin filler (dolgu) madde olması nedeniyle, sekiz madde üzerinden değerlendirilmektedir. Maddeler düz cümlelerden oluşmakta, eşit sayıdaki maddelerde pathway ve agency boyutlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. UÖ'nün orijinalinin iç tutarlık katsayıları .70 ile .80 arasında, testin tekrarı güvenilirlik katsayısı ise .85 olarak bulunmuştur. Çeşitli benzer ölçekler geçerliği çalışmaları (iyimserlik, özsaygı, depresyon gibi) yapılmış ve anlamlı sonuçlar elde edilmiştir (Akt., Akman ve Korkut 1993).

UÖ'nün Türkiye'de üniversite öğrencileri üzerinde yapılan iç tutarlık çalışmasında katsayı .65 ($p<.001$) olarak bulunmuştur. Testin tekrarı çalışmasında elde edilen korelasyon katsayısı ise .66 ($p<.001$)'dir. Üniver-

site öğrencileriyle yapılan çalışmada, ölçekten alınan puanlar ile Beck Depresyon Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı $-.32$ ($p<.005$) olarak hesaplanmıştır. Umut Ölçeği ile İyimserlik Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı ise $.50$ ($p<.001$) olarak bulunmuştur.

Kadınlarla yapılan bu çalışmada ölçekten alınan toplam puanla çalışılmıştır. Araştırmacıların 187 bayan ve 57 erkek olmak üzere toplam 244 kişi (yaş ortalaması 33.55, yaş ranjı 18-55) üzerinde yaptıkları faktör analizinde (temel bileşenler ve varimax rotasyonu), ölçeğe ilişkin olarak üniversite öğrencilerinde olduğu gibi iki faktör saptanmıştır. Aynı çalışmada kadınlar ($\bar{x}=25.04$, $ss=3.89$) ve erkekler ($\bar{x}=25.93$, $ss=3.32$), ölçek bütününden aldıkları puanlar açısından t testi ile karşılaştırıldığında t değeri 1.57 bulunmuş olup bu değerini anlamlı olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca göre kadınlarla erkeklerin umut düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Ölçeğin 22 bayan ve 14 erkek olmak üzere 36 kişiye (yaş ortalaması 33.17, yaş ranjı 18-50) dört hafta ara ile tekrar uygulanması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı ise $r=.70$ olup bu değer .01 düzeyinde anlamlıdır.

5. Özsaygı Ölçeği (ÖSÖ)

Araştırmada özsaygıyı ölçmek amacıyla Shostrom tarafından geliştirilen ve Kuzgun (1973) tarafından çevrilip, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Kişisel Yönelim Envanterinin Özsaygı alt ölçeği kullanılmıştır. Kişisel Yönelim Envanteri bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerine ilişkin bilgi veren 150 çift maddeden oluşmaktadır. Alt ölçekler arasında ÖSÖ'nün yanı sıra zamanı iyi kullanma, desteği içten alma, kendini gerçekleştirmeye götüren değerleri benimseme, varoluşsal bir hayat sürme, duygusal bakımdan açık olma, içten geldiği gibi davranabilme, kendini kabul edebilme, dünyaya uzlaştırıcı bir gözle bakabilme, insan doğası hakkında olumlu bir görüş sahibi olabilme, saldırganlık eğilimlerini kabul edebilme ve başkaları ile yakınlık kurabilme bulunmaktadır. Bu çalışmada kullanılan ÖSÖ, 16 maddeden oluşmaktadır. Kişisel Yönelim Envanteri lise ve üniversite öğrencileri ile yetişkinlere uygulanabilmektedir.

Kişisel Yönelim Envanterinin orijinali üzerinde yapılan çalışmalarda lise ve üniversite öğrencileri, psikiyatrik hastalar, erkek hastalar ve suçlu bahriyelilere ilişkin normlar elde edilmiştir. Üniversite öğrencileriyle yapılan testin tekrarı çalışmasında elde edilen korelasyon katsayıları zamanı kullanıma için .71, desteği içten alma için ise .84'dür. Diğer alt ölçeklere ilişkin korelasyon katsayıları .55 ile .85 arasında değişmektedir. Gerek kendini gerçekleştirme düzeylerinin karşılaştırılması gerekse sosyal içe dönüklük, depresyon ve nevrozizm ile kendini gerçekleştirme arasındaki ilişki açısından anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Kuzgun (1973) tarafından yapılan geçerlik çalışmaları diğer alt ölçeklerin yanı sıra öz saygı ölçeğinin ($t= 4.26, p<.001$) psikiyatrik hastalar ile normal yetişkinleri, zamanı kullanma ($t= 2.02, p<.05$) ve desteği içten alma ($t=2.22, p<.05$) ölçeklerinin uyumsuzluk nedeniyle öğrenci sağlık merkezlerine başvuran öğrenciler ile normal öğrencileri, diğer alt ölçeklerin yanı sıra öz saygı ölçeğinin ($t=3.73, p<.001$) yaş ortalaması yüksek olan gruba düşük olan grubu anlamlı bir şekilde birbirinden ayırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca ana-baba tutumları ve sosyo-ekonomik düzeye göre de bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerinin değiştiği saptanmıştır (Kuzgun 1973 ; Sayınalp 1985).

6. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırma grubunun yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi gibi özellikleri hakkında bilgi edinebilmek için Kadın Danışma Merkezi'nde kullanılan başvuru formu da gözönünde bulundurularak araştırmacılar tarafından KBF geliştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ankara'daki Kadın Dayanışma Vakfı'na bağlı olarak hizmet vermekte olan Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi'ne 1999 yılı Ocak-Temmuz ayları içinde başvuran kadınlara; araştırma ekibinde de yer alan psikolojik danışman tarafından, ilk görüşmeler sırasında envanterler verilmiştir. Araştırma ekibinin diğer elemanları da karşılaştırma grubunda yer alan kişilere ölçekleri uygulamışlardır. Ölçekler puanlandıktan sonra

değişkenler açısından iki grup arasında anlamlı fark olup olmadığını saptamak amacıyla bağımsız grupların karşılaştırılmasında kullanılan t testi yapılmıştır. Analizlerde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Araştırmada hata payı en fazla .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR, TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada kadın sığınma evine başvuran kadınlar ile karşılaştırma grubunda yer alan kadınların problem çözme becerisi algıları, akılcı olmayan düşünceleri, sürekli, içe ve dışa-yönelik kızgınlıkları, kızgınlıklarını kontrolleri, umutları ve özsaygıları arasında fark olup olmadığını saptamak amacıyla bağımsız grupların karşılaştırılmasında kullanılan t testi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo- Sığınma Evine Başvuran Kadınlar ile Karşılaştırma Grubunun Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

Değişkenler	Sığınma evi grubu		Karşılaştırma grubu		t değeri	Önem düz.
	\bar{x}	ss	\bar{x}	ss		
Problem						
Çözme	89.15	22.22	94.42	24.11	.93	.362
Akılcı olmayan						
Düşünce	60.79	7.16	59.30	9.12	.89	.383
Sürekli						
Kızgınlık	20.55	4.13	23.30	5.03	2.46 *	.019
İçe-yönelik						
Kızgınlık	16.88	3.03	17.27	3.48	.49	.627
Dışa-yönelik						
Kızgınlık	14.69	2.86	17.52	4.23	3.44 **	.002
Kızgınlığın						
Kontrolü	23.97	4.90	21.76	4.93	1.83	.076
Umut	25.24	4.02	24.24	4.58	.89	.377
Özsaygı	9.67	2.43	10.45	2.85	1.22	.230

* $p<.05$, ** $p<.005$, $sd=32$.

Tabloda görüldüğü gibi sığınma evine başvuran kadınlar ile karşılaştırma grubunda yer alan kadınlar arasında problem çözme becerilerini algılamaları, akılcı olmayan düşünceleri, içe-yönelik kızgınlıkları, kızgınlıklarını kontrolleri, umutları ve özsaygıları açısından

anlamli bir fark saptanmamıştır. Diğer bulgu ise karşılaştırma grubunda yer alan kadınların sürekli ($\bar{x}=23.30$) ve dışa-yönelik kızgınlıklarının ($\bar{x}=17.52$) sığınma evine başvuranların sürekli ($\bar{x}=20.55$) ve dışa-yönelik kızgınlıklarına ($\bar{x}=14.69$) göre anlamli düzeyde yüksek olduğu şeklinde-dir.

Problem Çözme Becerisini Değerlendirme Bulgusuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada sığınma evine başvuran kadınlarla, karşılaştırma grubunda yer alan kadınların problem çözme becerilerini algılamaları açasından anlamli bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Toplumsallaşma süreci kadını ve erkeği doğumundan itibaren yaşamın getirdiği birçok güçlük ve sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Ne var ki cinsiyet rolüne ilişkin kalıp yargılarda, erkeğe bağımsızlık, atılğanlık, kendine güven, saldırganlık, etrafına hükmetme özellikleri yüklenirken, kadına yumuşaklık, boyun eğmek, aileye yönelik olmak gibi özellikler atfedilmektedir (Kandiyoti 1978; Aktaş 1997). Bu özelliklerden dolayı başkalarına özellikle de erkeğe (baba, ağabey, koca) bağımlı olan kadınlar kısıtlanmakta ve sağlıklı bir bireyselleşme süreci yaşayamamaktadırlar. Dolayısıyla araştırma örneklemini oluşturan her iki grup da yaşadıkları problemlere çözüm yolları bulma ve bunlardan uygun gördüklerini hayata geçirme konusunda benzer engellemelerle karşılaşmaktadır.

Bunun yanı sıra karşılaştırma grubundaki kadınlarla yapılan uygulamalar sırasında eşleriyle ya da aileden biriyle bazen tartıştıkları bilgisi alınmıştır. Bu kadınların da diğerleri gibi kendilerini ekonomik yönden güçsüz ve çaresiz hissettikleri ancak yakın çevrelerindeki kişilerden (eşlerden biri ya da her ikisinin ana-babaları veya kardeşleri, akraba, komşu, arkadaş gibi) destek almalarından dolayı kurumsal bir başvuru yolunu seçmedikleri düşünölebilir. Demiröz (1996)'ün çalışmasında fiziksel istismar puanları daha yüksek bulunduğu halde sığınma evine başvurmayacağını belirten kadınlar, kendi ailelerinin yanına gideceklerini ve kendilerine bakabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışma da dahil olmak üzere yapılan birçok araştırmada şiddete uğrayan kadınların, sayılarının yüksek olmasına rağmen yukarıda sözü edilen toplumsal-költürel neden-

lerden ötürü yaşadıkları şiddeti ifade etmekte ve yetkililere iletmekte çekingen davrandıkları düşünölmektedir.

Akılcı Olmayan Düşönceler Bulgusuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Yukarıdaki bulguyu destekler bir şekilde sığınma evine başvuran kadınlar ile karşılaştırma grubunda yer alan kadınların akılcı olmayan düşönceleri, bir başka deyişle bilişsel çarpıtmaları arasında anlamli bir fark bulunmamıştır.

Fizyolojik ve genetik faktörlerin yanı sıra erkek ve kadınlarla ilgili kalıplaşmış tutum ve tavırlar, erkeklerin rasyonel alanının kadınlarınkinden daha fazla gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Aktaş 1997). Geleneksel kadınlık rolü ve sınırları içinde kalan kadın tam bir güvenden yoksunlukla bu rolün daha mükemmel nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda kendisini zorlamaktadır (Kavemann ve Lohstöter 1998). Birçok problemin kaynağının kendisi olduğunun düşünölmesi ve "hata yapmamalıyım", "başarılı olmalıyım" ve "herkes beni sevmeli ve kabul etmeli" kalıplarının (Ellis 1977: Akt., Trower, Casey ve Dryden 1989) içselleştirilmesi sonucunda kadınlar evliliklerini sürdürmek veya boşandığı halde ilişkiyi sürdürmek zorunda kalmakta, bekâr olanlar da aile ortamını bırakıp gidememektedir. Walker (1989) küçümseme, inkâr, parçalanma gibi bilişsel çarpıtmaların özellikle kötü zamanlarda, dayak yiyen kadınlara yardım ediyor göründüğünü ileri sürmüştür. Dolayısıyla sığınma evine gelenlerin, bir yandan yaşadıkları çatışmaya rağmen akılcı ve gerçeği davranma konusunda önemli adımlar attıkları düşünölmürken öte yandan şiddeti uygulayan kişinin değil de kendisinin değişmesi amacıyla bir başka ifadeyle kendini yıpratmadan yaşamanın yollarını öğrenmek için başvuruyor olması olasılık dahilindedir. Sonuç olarak her iki grup da benzer bir şekilde, problem çözme süreçlerine akılcı olmayan düşöncelerini bulaştırıyor diye düşünölebilir.

Umut Bulgusuna ilişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada elde edilen bulgulardan biri, problem çözme becerisini değerlendirme ve akılcı olmayan

düşüncelerde olduğu gibi umut açısından da, sığınma evine başvuran kadınlar ile karşılaştırma grubunda yer alan kadınlar arasında anlamlı bir fark olmamasıdır.

Umut kavramında Synder (1989)'a göre hedefi elde etmeyi isteme ve hedefi elde edebilmek için yollar bulabilme boyutları söz konusudur (Akt., Akman ve Korkut 1993). Toplumsal ve kültürel yapı, kadının eğitim, meslek sahibi olma, bir işte çalışma, eş seçme gibi hedeflere ulaşmasını engelleyerek çatışma yaratmakta ve kadının bu çatışmayı ortadan kaldırması gerekmektedir. Kadın problemlerini çözdükçe ileride karşılaşacağı problemlerin de üstesinden gelebileceği umudunu taşıyabilir. Bu araştırmanın örneklemini oluşturan kadınların hemen hepsi ev kadını olup bir mesleği bulunmamakta ve ekonomik ve sosyal yönden kendileri dışında birilerinin desteğine gereksinim duymaktadırlar. Dolayısıyla başkalarına bağımlı olmak durumunda kalan kadınların, hangi grupta yer alırsa alsın, geleceğe yönelik olumlu beklentilerinin benzer olduğu söylenebilir.

Bir başka yorum şu olabilir. Daha önce sözü edildiği gibi şiddete uğrayan kadınlar, bundan kendilerini sorumlu tutmakta ve suçluluk duymaktadır. Kadınlar eğer davranışlarını değiştirirlerse, eşlerinin ya da diğerlerinin (baba, ağabey gibi) bu tür davranışlardan vazgeçebileceği ve böylece herşeyin düzelebileceği umudunu taşıyabilirler. Bu nedenle iki grubun umut düzeyleri arasında fark çıkmamış olabilir.

Özsaygı Bulgusuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonuçlarına göre sığınma evine başvuran kadınlar ile karşılaştırma grubunda yer alan kadınların özsaygıları arasında anlamlı bir fark yoktur. Hilberman ve Munson'a göre şiddete uğrayan kadını nitelendirmek için kullanılan karakteristikler arasında kendine saygının azlığı yer almaktadır (Akt., T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1998). Buna karşıt olarak ileri sürülen bir görüş ise özsaygının şiddetten dolayı zedelenildiği ve düşük benlik saygısının şiddetin nedeni olmadığıdır (Pence 1985 : Akt., Frank ve Golden 1992). Bazı araştırmaların ışığı altında ise düşük özsaygının istismar durumu için hem neden hem de sonuç olabileceği ileri sürülmektedir (Demiröz 1996).

Hanson ve arkadaşları (1992) istismara uğramış ve sığınma evinde kalan 24 kadın, sığınma evinden olmayan ancak yine şiddet görmüş 44 kadın ve dayak yemeyen 113 kadının özsaygılarını karşılaştırdıkları çalışmada, dayak yemeyen kadınların öz saygılarının diğer gruplarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu saptamışlardır. Demiröz (1996)'ün kadına yönelik istismar ile kadının ve eşinin bireysel özellikleri ve evlilik yaşamı arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla 180 evli kadın üzerinde yaptığı çalışmada elde edilen sonuçlardan birisi de kadının öz saygısının yükseldikçe istismarın azaldığı bulgusudur.

Bu çalışmanın bulgusuna ilişkin olarak şunlar ileri sürülebilir. Geleneksel değerler sistemi içerisinde kadına ve erkeğe atfedilen özellikler dikkate alındığında, özsaygının erkeklerde bulunması gereken bir özellik olduğu ve kendini sevip kendine değer veren ve dünyanın bunu bilmesini sağlayan bir kadının kibirli, küstah ve kendini beğenmiş olmakla suçlandığı ileri sürülmektedir (Sanford ve Donovan 1999). Öte yandan toplumsallaşma süreci içerisinde kadınlar, yaşadıkları gerginliklerin kendilerinden, kendi değersizliklerinden kaynaklandığına inandırılmaktadırlar (İçli, Ögün ve Özcan 1995). Yüksek enflasyona bağlı olarak ortaya çıkan gelir kaybı ve satın alma gücünün, giderek derinleşen aile bunalımına yol açtığı dikkate alındığında (T.C.B. Aile Araştırma Kurumu 1997), çalışmayan kadının aile içinde gözardı edilmesi de değersizlik duygusunu körüklemektedir. Bu nedenlerle gerek şiddete uğradığı için sığınma evine başvuran gerekse diğer grupta yer alan kadınların özsaygıları açısından farklılık olmadığı getirilebilir.

Sürekli Kızgınlık ve Kızgınlık İfadesi Bulgusuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada anlamlı çıkan sonuçlar, karşılaştırma grubunda bulunan kadınların sürekli ve dışa-yönelik kızgınlıklarının sığınma evine başvuran kadınlarınkine göre yüksek olmasıdır.

Kayır (1996) aile içi şiddete uğrayan kadınların, güçsüzlük, korku, utanma, suçluluk, yabancılaşma ve yalnızlığın yanı sıra kızgınlık yaşadıklarını ileri sürmek-

tedir. Uzun zaman şiddet ve baskı altında yaşayan kadında biriken öfke bazen kadının kendisine, bazen hem kendisine hem diğerlerine zarar veren davranışlara yol açabilir. Depresyonu ve çaresizliği yaşayan kadın yasal ve sosyal hiçbir çıkış bulamadığında ya intiharı ya da şiddet uygulayarı öldürmeyi seçmektedir (Yüksel 1996). İçli, Öğün ve Özcan (1995)' in suçlu kadınları da dahil ettikleri çalışmada, şiddete maruz kalanların grubun yarısından fazlasını temsil ettikleri buna bağlı olarak şiddete uğramanın hükümlü kadınların kocalarını öldürerek suç işlemelerinde önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç İl (1990)' in Türkiye genelinde 12 cezaevinde ulaşılan toplam 155 kadınla yaptığı çalışmadaki bulgu ile paralellik taşımaktadır. Burada öncelikle bu çalışmadaki aile içi şiddete uğrayan kadınların yasal ve sosyal bir çıkış yolu olarak sığınma evine başvurma durumunda oldukları gözönünde bulundurulmalıdır. Kadınlar hem sığınma evine başvurup kızgınlıklarını ifade etme olanağını bulmuş, hem de odaklanmış oldukları ana problemin çözülebileceği beklentisini taşıyor oldukları için karşılaştıkları diğer problemlerden dolayı önemli bir kızgınlık yaşamıyor olabilirler. Ayrıca bu başvuruyu yapmış olmaktan dolayı duydukları suçluluk ve korku duyguları ağır basabilir. Bundan dolayı sığınma evine başvuran kadınların sürekli ve dışa yönelik kızgınlıkları karşılaştırma grubundaki kadınlarından daha düşük çıkmış olabilir.

Ayrıca cinsiyet rolüne ilişkin kalıplar gözönünde bulundurulduğunda kızgınlık ve öfkenin boşaltılmasının ve saldırganlığın erkeklere özgü bir özellik olduğu, kadınlardan ise boyun eğmenin beklendiği ortadadır (Kandiyoti, 1978). Aile içinde şiddete uğrayan kadınların sayılarının yüksek olmasına rağmen etkin çözüm arayışı içinde bulunan kadınların oranlarının düşük olması da bu beklentinin gerçekleştirildiğinin kanıtıdır. Üstelik bu araştırmanın örneklemindeki sığınma evine başvuran kadınlar, kendilerine uygulanan şiddetten dolayı kızgınlığın normal, haklı ve evrensel bir duygu değil de haksız, uygun olmayan ve çözüme ulaştırmayan bir duygu olduğunu düşünüyor olabilirler. Ayrıca her ne kadar anlamlı bir fark bulunmamış olsa da kızgınlıklarını kontrol etmeyi öğrenmiş olabilecekleri gözönünde bulundurulmalıdır. Diğerlerinin ise karşılaştıkları her engelden dolayı sürekli kızgınlık yaşadıkları ve sağlıklı

ifade yolu bulamamaları nedeniyle kızgınlıklarını dışa yönelttikleri ileri sürülebilir. İki grup arasında içe-yönelik kızgınlık ve kontrol açısından fark çıkmaması da bunu destekleyici bir bulgudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sığınma evine aile içi şiddet nedeniyle başvuran kadınlarla benzer özellikteki karşılaştırma grubunda yer alan kadınların problem çözme becerilerini değerlendirme, akılcı olmayan düşünceler, umut ve özsaygı açısından anlamlı bir farklılık göstermedikleri saptanmıştır. Ayrıca karşılaştırma grubunda bulunan kadınların sürekli ve dışa-yönelik kızgınlıklarının diğer grubunkilere göre daha yüksek olduğu, içe-yönelik kızgınlığın ve kızgınlık kontrolünün ise gruplara göre değişmediği sonucuna varılmıştır.

Bu bulguların sınırlılığı da dikkate alınarak ileri sürülebilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Kadın Danışma Merkezlerinin yasal bir düzenlemeye tabi tutularak ülke çapında yaygınlaştırılması ve bu merkezlerde yeme, içme, barınma gibi fizyolojik gereksinimlerin doyurulmasının yanı sıra kadınların geleneksel rol ve düşünce kalıplarından çıkartılıp bağımsız kişilik geliştirmelerini sağlayıcı nitelikte problem çözme, iletişim becerileri, kızgınlık ve öfkenin sağlıklı ifade edilmesi, özsaygının yükseltilmesi gibi konularda bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmeti verilmesi, bunun için de alanda yetişmiş uzmanların görevlendirilmesi uygun olacaktır.

2. Yukarıdaki öneriye bağlı olarak yardım mesleklerine eleman yetiştiren psikoloji, psikolojik danışma, sosyal çalışma gibi bölümlerin lisans ve lisansüstü programlarında aile içi şiddet ve yardım yolları ile tekniklerinin teorik ve uygulamalı olarak yer alması önerilebilir.

3. Yine ülke genelinde resmi, gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimlere bağlı olarak kurulacak Aile Danışma Merkezlerinde kadınlar ve erkeklere iletişim becerileri, evlilik ve aile danışmanlığı, cinsel eğitim, ana-baba

okulları hizmeti verilerek aile içi şiddetin anlatılması ve azaltılması için çalışmaların yapılması yerinde olur.

4. Daha geniş bir kitleye seslenebilmek için bütün kitle iletişim araçları özellikle de televizyondan yararlanılarak şiddetin ne olduğu, zararları, şiddete uğrandığı takdirde hangi kurumlara başvurulabileceği ve nasıl destek alınabileceği konusunda eğitim programları, söyleşiler, olumlu aile iletişimlerine ilişkin örnek oluşturabilecek konukların davet edildiği programlar düzenlenebilir. Ayrıca şiddet içeren film, haber vb. yayınlardan özellikle çocukların olumsuz yönde etkileneceği gözönünde bulundurularak medya uygun bir şekilde yönlendirilmelidir.

5. Eğitim düzeyi düşük olup çalışmayan kadınlarla yönelik meslek edindirme kurslarının yaygınlaştırılması ve bu kadınlara istihdam olanağının sağlanmasının, ekonomik ve toplumsal açıdan başkalarına olan bağımlılığı bir dereceye kadar azaltacağı düşünülebilir.

6. Öğrenilmiş çaresizlik, iletişim becerilerini değerlendirme, cinsiyet rolleri, sosyal destek gibi farklı değişkenlerle çalışılması, sunulacak hizmetlerin yönünü ve içeriğini belirlemede uzmanlara yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut Ölçeği üzerine bir çalışma, **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, 9, 193-202.
- Aktaş, A. (1997). **Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları**. Ankara: Feryal Matbaası.
- Arı, M. ve ark. (1995). Aile içi ilişkilerde şiddet, **11. Aile Kurultayı Bildiriler Kitabı**, 300-312.
- Arıkan, Ç. (1987). Sosyal hizmetler açısından şiddet ve bir türü olarak evlilikte kadına yönelik şiddet, **H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, 5(1), 75-97.
- Bilal, G. (1984). Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum

düzeylerine etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Bilge, F. (1995). A tipi davranış, kızgınlık/öfke ve kaygı. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara : Hacettepe Üniversitesi.
- Bilge, F. (1996). Danışandan hız alan ve bilişsel-davranışçı yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeyleri üzerindeki etkileri (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Bilge, F., Arslan, A. ve Doğan, Ş. (1999). Ankara İli Sığınma evine başvuran kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, kızgınlık, umut ve özsaygı düzeyleri, V. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara: Gazi Üniversitesi, 15-17 Eylül.
- Bilge, F. ve Sayın, S. (1994). Uyum düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeylerinin cinsiyet ve yaş açısından karşılaştırılması, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayımları**, 111-120.
- Çam, S. (1995). Öğretmen adaylarının ego durumları ile problem çözme becerisi algısı ilişkisinin incelenmesi. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 6, 37-42.
- Davis, L.V. ve Hagen., J.L. (1992). The problem of wife abuse: the interrelationship of social policy and social work practice, **Social Work**, 37(1), January, 15-20.
- Demiröz, F. (1996). Evli kadınlara yönelik istismar ve kadınların sığınma evleri hakkındaki düşünceleri (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ellsberg, M. (1999). Domestic violence and emotional distress among Nicaraguan women, **American Psychologist**, 54(1), 30-36.

- Forsstrom-Cohen, B. Le Rosenbaum, A. (1985). The effects of parental marital violence on young adults: an explotary investigation, **Journal of Marriage and the Family**, 47, 467-471.
- Frank, P.B. ve Golden, G.K. (1992). Blaming by naming: battered women and the epidemic of codependence, **Social Work**, 37(1), 5-6.
- Gelles, R.J. (1982). Applying research on family violence to clinical practice, **Journal of Marriage and the family**, February, 9-20.
- Gladding, S.T. (1998). **Family Therapy: History, Theory and Practice**. Prentice-Hall, Inc.
- Günay, Y., Sözen, Ş., Yavuz, F. ve Ramadanoğlu, E. (1996). Kadına yönelik aile içi şiddet olguları: adli tıp uygulaması çerçevesinde bir değerlendirme, **Adli Tıp Dergisi**, 12, 69-79.
- Hanson, H. Ve arkadaşları (1992). The relationship between battered women and self-esteem. Paper presented at the Annual Meeting of the Southwestern Psychological Association, April, 16-18 1992 (ERIC-Ab).
- Horne, S. (1999). Domestic violence in Russia, **American Psychologist**, 54(1), 55-61.
- İçli, T., Öğün, A. ve N. Özcan. (1995). **Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu**. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İl, S. (1990). Türkiye'deki kadın suçluların genel özellikleri ve infaz sürecindeki sorunları üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- İlkkaracan, P. ve Gülçür, L. (1996). Aile içinde kadına karşı şiddet, **Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz** (P.İlkkaracan, L.Gülçür ve C.Arın), 21-39.
- Johnson, M.P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: two forms of violence against women, **Journal of Marriage and the Family**, 57(2), 283-294 (ERIC,Ab).
- Kadın Dayanışma Vakfı (1995). **Ankara Gecekonduklarında Yaşayan ve Şiddete Karşı Eğitim Alan Kadınların Eşlerarası Şiddet Açısından Konumları**. Ankara.
- Kalaycıoğlu, S. ve Tılıç, H.R. (1995). Aile bireyleri arasında şiddet içeren davranışlar: Ankara'dan bir örneklem, **II. Aile Kurultayı Bildiriler Kitabı**, 3 13-323.
- Kandiyoti, D. (1978). Kadınlarda psiko-sosyal değişim boyutları: cinsiyet ve kuşaklararası bir karşılaştırma (Yayınlanmamış doçentlik tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Karagüven, H. (1998). Durumluk-Süreklilik Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bir çalışma, **VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı**, Cilt 1, 135-149.
- Kavemann, B. ve Lohstöter, I. (1998). **Kız Çocuklarının Aile İçinde Yaşadıkları Cinsel Şiddet**, (Çev: Sibel), İstanbul: Kırkikinci Yayınları.
- Kayır, G. Ö. (1996). Kadınlar ve psikolojik şiddet, **Evdaki Terör: Kadına Yönelik Şiddet**, Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Korkut, F. (1995). Toplu iletişim araçlarındaki saldırganlığın izleyiciler üzerindeki etkisi, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, 19 (96), 13-22.
- Kozu, J. (1999). Domestic violence in Japan, **American Psychologist**, 54(1), 50-54.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- McWhirter, P.T. (1999). La violence privada: domestic violence in Chile, **American Psychologist**, 54(1), 37-40.
- Mitchel, J. (1984). **Psikanaliz ve Feminizm**. İstanbul: Yaprak Yayınları.
- O'Keefe, M. (1994). Linking marital violence, mother-child / father-child aggression and child behavior problems, **Journal of Family Violence**, 9(1), 63-78 (ERIC,ab).
- Özer, K. (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri ön çalışması, **Türk Psikoloji Dergisi**, 9(31), 26-35.
- Öztürk, İ. (1990). Ana-baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Phyllis, B.F. ve Golden, G.K. (1992). Blaming by naming: battered women and the epidemic of codependence, **Social Work**, 37(1), 5-6.
- Sanford, L.T. ve Donoovan, M.E. (1999). **Kadınlar ve Benlik Saygısı**. Çev: S.Kunt. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Sayınalp, C. (1985). Sosyo-ekonomik düzeyin bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Savaşır, İ. ve Şahin, N. (1997). **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Spielberger, C.D. (1988). **State-Trait Anger Expression Inventory Professional Manual**. Florida: Psychological Assessment Resources.
- Spielberger, C.D., Jacobs, G., Russell, S. ve Crane, R.S. (1983). Assesment of anger: The State-Trait Anger Scale, J.N. Butcher ve C.D. Spielberger (Eds.), **Advances in Personality Assesment**. Hillsdale, 159-160.
- Taylan, S. (1990). Heppner'in Problem Çözme Envanterinin uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- T.C.B. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1995). **Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları**. Genel Yayın No: 86, Ankara.
- T.C.B. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1997). **Yüksek Enflasyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkisi**. Bilim Serisi: 101, Ankara.
- T.C.B. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1998). **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**. Yayın No:113, Ankara.
- Trower, P., Casey, A. ve Dryden, W. (1989). **Cognitive-Behavioural Counselling in Action**. Sage Publications.
- Türküm, S. (1997). Akılcı Olmayan Düşünceler Ölçeğinin geliştirilmesi. **III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongre Kitabı**. Adana: Çukurova Üniversitesi, 201-207.
- _____ (1999). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma, V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara : Gazi Üniversitesi.
- Walker, L. (1989). Psychology and violence against women, **American Psychologist**, 44(4), 695-702.

- Wilson, S.K., Cameron, S., Jaffe, P. and Wolfe, D. Children exposed to wife abuse: an intervention model, **Social Casework The Journal of Contemporary Social Work**, March, 180-184.
- Wolfe, D., Jaffe, P., Wilson, S. ve Zak, L. (1985). Children of battered women: the relation of child behavior to family violence and maternal stress, **Journal of Consulting Clinical Psychology**, 53, 657-665.
- Yıldırım, A. (1998). **Sıradan Şiddet: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**. İstanbul: Boyut Matbaacılık.
- Yıldırım, İ. (1996). Eşi dayak atan evli bireylerin özellikleri, **3P Dergisi**, 4(2), 108-115.
- Yüksel, Ş. (1993). Eş dayığı ve dayağa karşı dayanışma kampanyası, **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____. (1996). Kadınların şiddetten kendilerini koruması neden zor, **Evdaki Terör: Kadına Yönelik Şiddet**, Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları, İstanbul.